

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فرم (۱)

دانشگاه شهید چمران اهواز

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی

گرایش علوم قرآن و حدیث

عنوان :

مفهوم شناسی واژه فتنه در آیات قرآن
(بر اساس مشهورترین تفاسیر جهان اسلام)

استاد راهنما:

دکتر قاسم بستانی

استاد مشاور:

دکتر سید یوسف موسوی محفوظی

نگارنده :

سید کریم سید نور

خرداد ماه ۱۳۹۳

این پژوهش تقدیم می شود:

به خاتم رسل و نیکوترین الگویی بشریت رسول کرامی اسلام، حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و اله.

به استان دوازده ستاره نورافشان آسمان ولایت و امامت.

به مادران شهدا بالاخص مادر دوشهید؛ سردار سید ناصر سید نور و سید فرج سید نور.

تقدیر و تشکر

خداوند بزرگ را سپاسگذارم که توفیق عطا کرد تا این رساله را به پایان رسانم. بر خود واجب می‌دانم که از اساتید فرهیخته خود که با صبر و حوصله مراد این مسیریاری نمودند تشکر نمایم، از استاد که انقدرم جناب آقای دکتر قاسم بستانی که بی‌شک بدون راهنمایی ایشان این تحقیق به ثمر نمی‌رسید کمال تشکر را دارم و همچنین از استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر سید یوسف محفوظی که مشاور این رساله بودند تشکر ویژه دارم. همچنین از سایر اساتید گروه که در طول دوره کارشناسی ارشد از محضر ایشان بهره برده‌ام تشکر می‌نمایم.

فهرست مطالب

۲	فصل اول: کلیات.....
۴	بیان مسئله.....
۵	سوالات تحقیق.....
۵	فرضیه‌های تحقیق.....
۶	اهداف تحقیق.....
۶	اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۷	روش تحقیق.....
۷	پیشینه تحقیق.....
۸	فصل دوم: مفهوم شناسی واژه «فتنه» از منظر لغت شناسان.....
۹	۱- ریشه کلمه فتنه.....
۱۲	۲- اشکال صرفی «فتن».....
۱۳	۳- مفاهیم و معانی «فتنه».....
۱۶	۴- مترادفات فتنه.....
۱۹	۵- اصطلاحاتی مرکب از فتنه:.....
۲۰	۶- ضرب المثله‌ها و کلمات حکمت آمیزی که در آنها واژه فتنه آمده است.....
۲۱	۷- فتنه در شعر جاهلی.....

- ۸- تفاوت‌های معانی میان فتنه و اختبار (آزمایش) ۲۵
- ۹- جمع بندی مطالب ۲۵
- فصل سوم: فتنه در آیات قرآن ۲۷
- * فراوانی و اشکال کاربرد فتنه و مشتقات آن در قرآن ۲۸
- * آیات فتنه، مشتقات و معانی آن ۲۸
- ۱- «...وَمَا يُعْلَمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ...» ۲۸
- ۲- «... وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ...» ۲۹
- ۳- «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ...» ۳۲
- ۴- «... وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ...» ۳۳
- ۵- «وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ...» ۳۴
- ۶- «... فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ...» ۳۶
- ۷- «... كُلَّمَا رُدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا فِيهَا...» ۳۸
- ۸- «... وَ مَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ...» ۳۹
- ۹- «... وَ اخذرهم أن يفتنوك عن بعض ما أنزل الله إليك...» ۴۰
- ۱۰- «وَحَسِبُوا أَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ فَعَمُوا وَصَمُوا ثُمَّ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا...» ۴۱
- ۱۱- «ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ...» ۴۴
- ۱۲- «وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا...» ۴۶

- ١٣- «يا بني آدم لا يفتننكُم الشيطانُ كما أخرج»..... ٤٧
- ١٤- «... إن هِيَ إِلَّا فَتْنُكَ تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَاءُ وَتَهْدِي مَنْ»..... ٤٨
- ١٦- «وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ»..... ٥١
- ١٧- «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ»..... ٥٢
- ١٨- «وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ إِلَّا»..... ٥٣
- ١٩- «لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَأَوْضَعُوا»..... ٥٤
- ٢٠- «لَقَدْ ابْتَغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ»..... ٥٥
- ٢١- «وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أُنْذِنَ لِي وَلَا تَفْتِنِي أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا»..... ٥٧
- ٢٢- «أَوْ لَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ»..... ٦٠
- ٢٣- «فَمَا آمَنَ لِمُوسَى إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِنْ قَوْمِهِ»..... ٦٢
- ٢٤- «فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِقَوْمِ الظَّالِمِينَ»..... ٦٣
- ٢٥- «تُمْ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوا»..... ٦٤
- ٢٦- «... وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ»..... ٦٥
- ٢٧- «وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ»..... ٦٦
- ٢٨- «... وَ قَتَلْتَ نَفْسًا نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَ فَتَنَّاكَ فُتُونًا»..... ٦٧
- ٢٩- «قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ»..... ٦٨
- ٣٠- «... يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ»..... ٦٩

- ٧٠ ..... ٣١- «وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ».....
- ٧١ ..... ٣٢- «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبَلُّوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ».....
- ٧١ ..... ٣٣- «وَإِنْ أَدْرَىٰ لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ».....
- ٧٢ ..... ٣٤- «وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ».....
- ٧٣ ..... ٣٥- «لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ».....
- ٧٤ ..... ٣٦- «... فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ».....
- ٧٥ ..... ٣٧- «... وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ».....
- ٧٦ ..... ٣٨- «قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ مَعَكَ قَالَ طَائِرُكُمْ».....
- ٧٧ ..... ٣٩- «أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ».....
- ٧٨ ..... ٤٠- «وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ».....
- ٧٩ ..... ٤١- «... فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ...».....
- ٨٠ ..... ٤٢- «وَلَوْ دَخَلَتْ عَلَيْهِمْ مِّنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سَأَلُوا».....
- ٨١ ..... ٤٣- «إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ».....
- ٨٢ ..... ٤٤- «مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ».....
- ٨٢ ..... ٤٥- «... وَظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَ خَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ».....
- ٨٣ ..... ٤٦- «وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَ الْقَيْنَا عَلَىٰ كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ».....
- ٨٤ ..... ٤٧- «فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً».....

- ۴۸- «وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ»..... ۸۴
- ۴۹- «يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ»..... ۸۵
- ۵۰- «ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ»..... ۸۷
- ۵۱- «إِنَّا مُرْسَلُوا نَأْفِقَ فِتْنَةَ لَهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ»..... ۸۸
- ۵۲- «يُنَادُواهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَ لَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ»..... ۸۸
- ۵۳- «رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاعْفِرْ لَنَا»..... ۸۹
- ۵۴- «إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ»..... ۹۱
- ۵۵- «بِأَيِّكُمْ الْمَفْتُونُ»..... ۹۲
- ۵۶- «لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا»..... ۹۳
- ۵۷- «وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا»..... ۹۴
- ۵۸- «إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا»..... ۹۵
- نتیجه گیری..... ۹۶
- فصل چهارم: وجوه و نظائر واژه فتنه در قرآن بحث..... ۹۸
- * تعریف وجوه و نظائر ۹۹
- * وجوه و نظائر فتنه در قرآن ۹۹
- ۱- آزمایش، اختبار، امتحان، ابتلاء و محنت ۱۰۰
- ۲- کفر ۱۰۷

- ۳- بلا، شدت، سختی، مصیبت، بلیه، حرج، رنج..... ۱۰۹
- ۴- ارتداد..... ۱۱۵
- ۵- شرک..... ۱۱۵
- ۶- هتک حرمت خداوند..... ۱۱۷
- ۷- یورش ناگهانی و غافلانه..... ۱۱۷
- ۸- اخراج و بیرون کردن..... ۱۱۷
- ۹- انحراف..... ۱۱۷
- ۱۰- قتل، کشتن..... ۱۱۸
- ۱۱- جنگ..... ۱۱۸
- ۱۲- دشمنی..... ۱۱۹
- ۱۴- اعتقاد به ظواهر متشابه، مانند مجسمه..... ۱۱۹
- ۱۵- دنیاخواهی..... ۱۱۹
- ۱۶- رسوایی..... ۱۱۹
- ۱۷- هلاکت..... ۱۲۰
- ۱۸- انصراف..... ۱۲۰
- ۱۹- بازداشتن و صد کردن..... ۱۲۱
- ۲۰- لغزش، مکر، فریب، وسوسه از سوی شیطان و غیره..... ۱۲۲

- ۲۱- برگردانیدن..... ۱۲۳
- ۲۲- قحطی..... ۱۲۳
- ۲۴- تنگدستی..... ۱۲۴
- ۲۵- تیه و سرگردانی..... ۱۲۴
- ۲۷- بغض و کینه فیما بین..... ۱۲۴
- ۲۸- عذر و بهانه..... ۱۲۴
- ۲۹- کذب، دروغ، افتراء، تکذیب، شایعات دروغ..... ۱۲۵
- ۳۰- عشق، شیفتگی و افتنان..... ۱۲۵
- ۳۱- انکار..... ۱۲۶
- ۳۲- گفته، سخن و پاسخ..... ۱۲۶
- ۳۳- حجّت و بیّنه..... ۱۲۶
- ۳۴- مشیّت..... ۱۲۷
- ۳۵- انکار نکردن منکر، اقرار بدان و ترک معروف..... ۱۲۷
- ۳۶- افتراق کلمه، اختلاف و تفرقه..... ۱۲۷
- ۳۷- جنگ جمل و فتنه عثمان..... ۱۲۸
- ۳۸- ستم..... ۱۲۸
- ۳۹- گناه..... ۱۲۸

- ۴۰- بدعت..... ۱۲۹
- ۴۱- هرج و مرج، آشفتگی، آشوب و اختلال احوال مردم..... ۱۲۹
- ۴۲- سخن چینی..... ۱۲۹
- ۴۳- ابطاء و کند کردن..... ۱۲۹
- ۴۴- گرفتاری و دردسر..... ۱۳۰
- ۴۵- عصیان و مخالفت..... ۱۳۰
- ۴۶- تخلف..... ۱۳۰
- ۴۷- نفاق..... ۱۳۰
- ۴۸- بیماری..... ۱۳۱
- ۴۹- تردّد میان نفاق و ایمان..... ۱۳۱
- ۵۰- مرگ و میر..... ۱۳۱
- ۵۱- پیمان شکنی..... ۱۳۱
- ۵۲- فشار آوردن..... ۱۳۱
- ۵۳- وضعیت و حالتی که موجب می شود ستمکاران پندارند آنها بر حق و ما بر باطل هستیم... ۱۳۱
- ۵۴- عبرت..... ۱۳۲
- ۵۵- تحت تأثیر و نفوذ بودن..... ۱۳۲
- ۵۶- تخویف به عذاب..... ۱۳۲

- ۵۷- اجبار بر ارتداد ۱۳۲
- ۵۸- معامله کردن ۱۳۲
- ۵۹- دور کردن ۱۳۳
- ۶۰- نجات دادن ۱۳۳
- ۶۱- پاکیزه گردانیدن ۱۳۳
- ۶۲- سنگدلی ۱۳۳
- ۶۳- اضطراب (اضطراب نفس و عقل، نگرانی، ترس، وحشت و حیرت در رأی و کار) ۱۳۳
- ۶۴- استدراج (به تدریج کشاندن آدمیان به گمراهی و هلاکت) ۱۳۵
- ۶۵- آنچه موجب غرور در دین می‌شود ۱۳۵
- ۶۶- سلطان جائر مسلط ۱۳۵
- ۶۷- ختم بر دلها ۱۳۵
- ۶۸- قدر و جایگاه افراد ۱۳۵
- ۶۹- شهوت‌روانی و علاقه شدید به شهوات ۱۳۶
- ۷۰- تکلیف ۱۳۶
- ۷۱- فساد ۱۳۶
- ۷۲- عرضه کردن ۱۳۶
- ۷۳- فرزند ۱۳۶

- ۷۴- مال ۱۳۷
- ۷۵- دیوانگی ۱۳۷
- ۷۶- شیطان ۱۳۷
- ۷۷- ضلالت و گمراهی ۱۳۷
- ۷۸- مصادره اموال ۱۳۹
- ۷۹- شبهه، شک و التباس ۱۳۹
- ۸۰- نقض محکم به متشابه ۱۴۰
- ۸۱- خوار و ذلیل ۱۴۰
- ۸۲- نحوست ۱۴۰
- ۸۳- عذر ۱۴۰
- ۸۴- چیره شدن بر نفس ۱۴۰
- ۸۵- فتنه انگیزختن در دین ۱۴۰
- ۸۶- مفتون ۱۴۱
- ۸۷- سستی ۱۴۱
- ۸۸- نائله و یساف دو بتی که پرستیده می شدند ۱۴۱
- ۸۹- ضعف ایمان ۱۴۱
- ۹۰- غلبه کفر ۱۴۱

- ۹۱- اختلاط مؤمنان با کافران..... ۱۴۱
- ۹۲- عیب..... ۱۴۱
- ۹۳- احاطه دوزخ بر آنها..... ۱۴۲
- ۹۴- نفرین..... ۱۴۲
- ۹۵- تمرّد..... ۱۴۲
- ۹۶- بدسرشتی..... ۱۴۲
- ۹۷- طرد..... ۱۴۲
- ۹۸- خالص کردن..... ۱۴۲
- ۹۹- تیره‌بختی و شقاوت..... ۱۴۲
- ۱۰۰- میل به شهوات..... ۱۴۳
- ۱۰۱- زلزله..... ۱۴۳
- ۱۰۲- هول‌ها..... ۱۴۳
- ۱۰۳- تفاضل در دنیا..... ۱۴۳
- ۱۰۴- قدرت..... ۱۴۳
- ۱۰۵- قهر (چیرگی)..... ۱۴۳
- ۱۰۶- سرزنش و دشنام..... ۱۴۳
- ۱۰۷- پیروی کردن..... ۱۴۳

۱۰۸- جهل..... ۱۴۴

۱۰۹- جنون..... ۱۴۴

۱۱۰- شپش..... ۱۴۴

۱۱۱- قورباغه..... ۱۴۴

۱۱۲- خون..... ۱۴۴

نتیجه گیری..... ۱۴۵

چکیده

نام خانوادگی: سید نور	نام: سید کریم	شماره دانشجویی: ۹۱۵۵۳۱۵۱۰۴
عنوان پایان نامه: مفهوم شناسی واژه فتنه در آیات قرآن		
استاد/ اساتید راهنما: دکتر قاسم بستانی		
استاد/ اساتید مشاور: دکتر سید یوسف محفوظی		
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: الهیات و معارف اسلامی	گرایش: علوم قرآن و حدیث
دانشگاه: شهید چمران اهواز	دانشکده: الهیات و معارف اسلامی	گروه: علوم قرآن و حدیث
تاریخ فارغ التحصیلی: ۱۳۹۳/۰۴/۰۷		تعداد صفحه: ۱۵۶
کلید واژه ها: قرآن، آیه، فتنه، تفسیر		
<p>واژگان و مفردات قرآن از جنبه‌های گوناگونی مورد مطالعه قرار می‌گیرند. مطالعه این واژگان امکان فهم بهتر مراد آیه را به مفسر و خواننده قرآن می‌دهد، چرا که یک واژه همیشه بر یک معنا در تمام گفتار و نوشتار باقی نمی‌ماند، بلکه با توجه به کاربرد یک واژه در جملات مختلف، دارای معانی متفاوتی می‌باشد. عدم اطلاع بر این امر، گاهی ممکن است منجر به فهم اشتباه یک متن شود. از جمله این واژگان قرآنی، واژه فتنه است که از فراوانی، تنوع شکلی، اعرابی و نیز مفهوم خاصی برخوردار است.</p> <p>فتنه، در میان مفاهیم قرآنی از اهمیتی ویژه برخوردار است. در آیات قرآنی از جمله فلسفه نهایی جهاد، رفع فتنه دانسته شده است. برخی از مفسران، فتنه را شرک دانسته‌اند و کسانی، حکم کافر بودن فتنه‌گر را داده‌اند. مفسرانی، جوّ خفقان و برخی فضایی آلوده و شبهه‌ناک را بر فتنه بار کرده‌اند. این گونه‌گونی دیدگاه‌ها بین مفسران، ناشی از فضای فرهنگی و سیاسی و اجتماعی‌ای است که آنان را به این اندیشه سوق داده است، و شاید هم فهم ویژه آنان از واژه‌های در بستر فرهنگی خاص، به این امر، منتهی شده است.</p>		

قرآن کتاب آسمانی دین مبین اسلام نزد مسلمانان از اهمیت و جایگاه ویژه ای برخوردار است .
 پیروان آئین اسلام ، قرآن را می خوانند و می کوشند رهنمودهای متعالی آن را در زندگی خود بکار
 گیرند . رسول گرامی اسلام و دیگر بزرگان دین ، درمورد اهمیت قرآن و ضرورت بهره گیری از آموزه
 های آن ، نکات زیادی را مطرح کرده اند . پیامبر اکرم (ص) می فرماید : " أَصْدَقُ الْقَوْلِ وَ أْبَلَّغُ
 الْمَوْعِظَةَ وَ أَحْسَنُ الْقَصَصِ ، كِتَابُ اللَّهِ " ^۱ امروزه لزوم عمل به تعالیم راهگشای قرآن ، بیش از هر
 زمان دیگر احساس می شود . اما قبل از هرچیز ، باید قرآن را شناخت و در آن تدبر و تفکر کرد .
 معاشناسی از دانش هایی است که نسبت به برخی دیگر از رشته های علوم انسانی دارای پیشینه
 زیادی نیست . اما در روزگار معاصر ، توجه دانش پژوهان را به خود جلب کرده و کاربرد آن به عنوان
 یکی از علوم ابزاری دردیگر حوزه های علوم انسانی ، به ویژه تفسیر و تاویل متون و ازجمله متون
 وحیانی محرز گردیده است و از همین رو در مجامع علمی پیشرفته ، به این دانش و دانش های
 هم خانواده آن اهمیت چشمگیری داده می شود .
 دانشمندان مسلمان نیز بنا به اهمیتی که به فهم قرآن می دادند درکنار توجه به نگارش لغت نامه
 ها به تاسیس رشته یی در میان علوم قرآنی پرداختند بنام مفردات قرآن که وظیفه اش تحلیل لایه
 های معنایی یکایک واژگان قرآن مجید است و آشنایی به آن از مقدمات فهم قرآن و از پیش شرط
 های تفسیر آن بشمار رفته است .

^۱ - کتاب خدا (قرآن) صادق ترین گفتار و رساترین موعظه و بهترین داستانها است (شیخ صدوق، الامالی، ص ۳۹۴).

برای آشنایی با معنای نهفته در یک متن، نخستین گام، آشنایی با معانی واژگان آنست؛ زیرا کلمه اولین واحد معنای است که در ساختمان زبان بکار گرفته می شود و نکاویدن عمق مفهومی آن خود به خود مانع احاطه فرد بر معنای آن متن زبانی است البته اگر احاطه ممکن باشد؛ از همین رو حرفه فرهنگ [=معجم] نویسی از دیر باز در سنت علمی-ادبی ملت ها وجود داشته و تا امروز نیز اهمیت آن پابرجاست.

با توجه به اهمیت پرداختن به مفردات و واژگان در رساله‌ی پیش رو به بررسی و مفهوم شناسی واژه فتنه در قرآن پرداخته خواهد شد و این واژه از نظر لغت و اصطلاح و کاربردهای قرآنی آن مورد بررسی و پژوهش قرار خواهد گرفت. در فصل اول به بیان کلیات و سپس به مفهوم شناسی واژه فتنه در فصل دوم می‌پردازیم؛ همچنین به بررسی این واژه در آیات قرآن در فصل سوم و در نهایت وجوه نظایر آن را در فصل چهارم مورد پژوهش قرار خواهیم داد.

فصل اول

کلیات